

Катерина Пономарьова,
кандидат педагогічних наук, старший науковий
співробітник, провідний науковий співробітник відділу
початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України

ЗАСОБИ РОЗВИТКУ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ МОВЛЕННЄВО- ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Анотація

У тезах розкрито значення оточуючого середовища і системи навчально-тренувальних вправ для розвитку мовленнєво-творчих здібностей молодших школярів.

Ключові слова: мовленнєво-творчі здібності молодших школярів, засоби розвитку здібностей.

Аннотация

В тезисах раскрыто значение окружающей среды и системы учебно-тренировочных упражнений для развития речетворческих способностей младших школьников.

Ключевые слова: речетворческие способности младших школьников, средства развития способностей.

Abstract

The theses reveal the significance of the environment and the system of teaching and training exercises for the development of speech and creative abilities of junior pupils.

Key words: speech and creative skills of junior pupils, means for development of abilities.

У сучасному суспільстві затребувані ініціативні, креативні, конкурентоздатні особистості, які мають високий рівень інтелектуального розвитку. Саме тому стратегічним завданням Нової української школи є забезпечення умов для виявлення і сприяння розвитку здібностей, таланту, творчого потенціалу кожного учня. Оскільки повноцінна організація пізнавальної і творчої діяльності школярів, починаючи з початкової школи, сприяє накопиченню творчого досвіду, що є основою для самореалізації особистості.

У Державному стандарті початкової освіти і типових освітніх програмах визначено внесок кожної освітньої галузі в розвиток творчого потенціалу учнів. Зокрема, метою мовно-літературної галузі передбачено розвиток мовленнєво-творчих здібностей молодшого школяра. [1, с. 4]

У процесі реалізації зазначеної мети варто враховувати, що на розвиток мовленнєво-творчих здібностей мають вплив два фактори – психологічний і педагогічний. Психологічний фактор виражається в тому, що творчі можливості кожної дитини залежать від рівня розвитку її уваги, пам'яті, уяви, образного мислення.

Педагогічний фактор ґрунтується на тому, що ефективність роботи з розвитку мовленнєво-творчих здібностей молодших школярів залежить від її систематичності і цілеспрямованості. Вирішальну роль у цьому процесі відіграють оточуюче середовище з високим виховним потенціалом і раціональна система навчально-тренувальних вправ.

Середовище, в якому перебуває дитина, має збагачувати її враженнями, викликати певні почуття, емоції, мотивувати на висловлення власних думок з приводу побаченого, почутого, пережитого. Засобами такого впливу є спостереження за природою, читання книжок, сприймання творів мистецтва (музики, живопису), відвідування театрів, музеїв, перегляд фільмів тощо.

Не менш важливою є чітка система навчально-тренувальних вправ, яка охоплює такі основні напрями:

- 1) збагачення, уточнення й активізація словникового запасу школярів;
- 2) формування умінь будувати речення, різні за метою висловлювання, інтонацією та структурою;
- 3) формування умінь логічно і послідовно висловлювати свої думки в усній і письмовій формах;
- 4) засвоєння і застосування засобів зв'язності тексту;
- 5) формування вмінь будувати план майбутнього висловлення;
- 6) засвоєння і використання виражальних засобів мови залежно від ситуації та мети висловлювання;
- 7) удосконалення граматичного ладу мовлення учнів, дотримання правил орфоєпії, орфографії і пунктуації. [3, с. 4-5]

Розвиток мовленнєво-творчих здібностей молодших школярів здійснюється поетапно. На підготовчому етапі доцільними є такі творчі вправи:

- пошук потрібного римованого слова;
- закінчення чи поширення речень;
- добір слів певної тематики (створення асоціативного куща);
- висловлення свого ставлення до почутого, побаченого.

Під час частково-творчого етапу пропонуються вправи такого змісту:

- складання чистомовок, лічилок, загадок, казок на основі аналогії чи за допомогою педагога;
- словесне малювання;
- різні види переказу тексту (докладний, стислий, вибірковий, творчий);
- інсценування, драматизація художніх творів;
- складання текстів за аналогією;
- редагування текстів.

На творчому етапі здійснюється самостійне складання учнями творів. Відповідно до типової освітньої програми – це усні й письмові зв'язні висловлення (розповідь, опис, міркування, есе) на добре відомі й цікаві теми, на основі вражень від прочитаного твору, переглянутого фільму, ситуації з життя, у яких учень виражає своє ставлення до того, про що пише.

Четвертий етап – аналіз та удосконалення зв'язних висловлень. На цьому етапі молодші школярі перевіряють і редагують власні творчі роботи.

Раціональне застосування досконалої системи навчально-тренувальних вправ в умовах сприятливого освітнього середовища спроможне забезпечити максимальну ефективність розвитку мовленнєво-творчих здібностей молодших школярів. Це дозволить реалізувати ключову ідею Концепції Нової української школи, яка полягає в тому, що «кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія Нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини». [2, с. 14]

Література

1. Державний стандарт початкової загальної освіти [електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/Державний%20стандарт%20початкової%20Оосвіти.pdf>

2. Концепція Нової української школи [електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>

3. Пономарьова К. І. Особливості розвитку мовлення учнів у початковій школі. Уроки розвитку мовлення в 1-4 класах: навч.-метод. посіб. / К. І. Пономарьова. – 2-ге вид. – К.: Генеза, 2011. – 141 с.